



HÄGGÅDALEN

- världskulturarv 2030





Häggådalens textilindustriella kulturarv

**I Sjuhäradsbygden i
Västergötland pulserar
textilindustrins hjärta.**

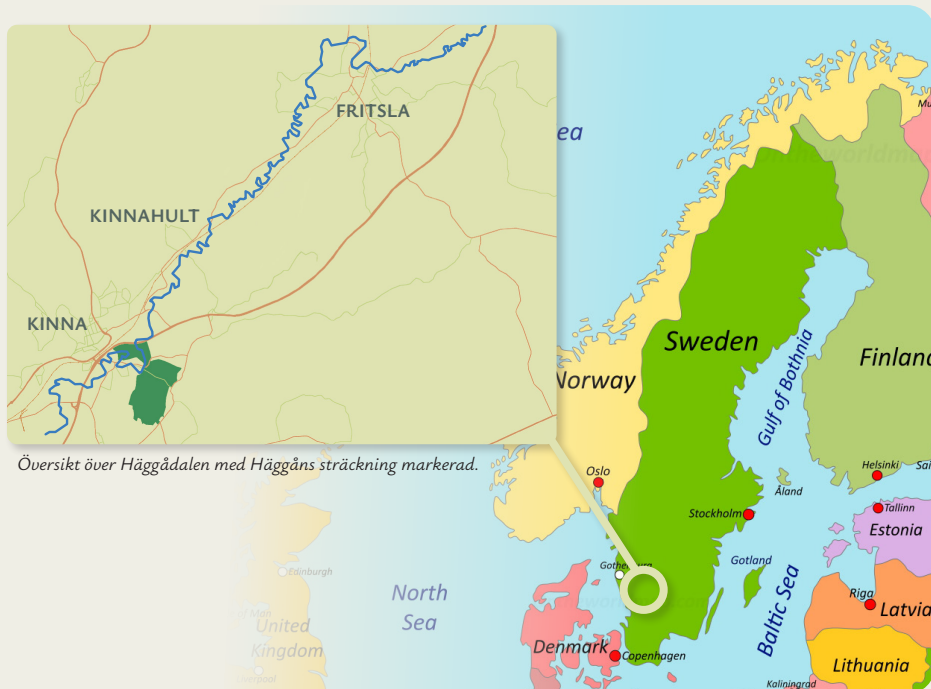
Regionen bär på ett textilt kulturarv som sträcker sig över fem sekel och präglas av hantverksskicklighet, innovation och industriell vitalitet. Genom att rikta blicken mot Häggådalen blir denna långa och obrutna utveckling tydlig i koncentrerad form. Här möts olika epoker: från protoindustriell vävning i vävtorp och förläggargårdar till 1800- och 1900-talens fabriker – sida vid sida med moderna textilindustrier i drift.





Det textila arvet i Häggådalen är inte ett enskilt monument utan ett sammanhängande system av spår, format av både framgångar och kriser, som visar hur textilnäringarna burit regionen genom århundradena. Häggådalen kan ses som ett Sjuhärad i miniatyr, där krafter som format hela regionen samlas och speglas.

De kulturhistoriska värdena är både *exceptionella* och *universella* och vittnar om en unik kontinuitet inom textil- och industrihistoria, med betydelse långt utanför området.



Översikt över Häggådalen med Häggåns sträckning markerad.

Häggådalen och UNESCO:s kriterier för världsarvsstatus

Av UNESCO:s tio världsarvskriterier, varav minst ett måste vara uppfyllt för att uppnå världsarvsstatus, uppfyller Häggådalen kriterium II och IV.

Enligt kriterium II skall kulturarvet uppvisa *"ett viktigt utbyte av mänskliga värden, över en tidsperiod eller inom ett kulturområde i världen, om utvecklingen inom arkitektur eller teknik, monumentalkonst, stadsplanering eller landskapsplanering."*

Häggådalen uppfyller detta kriterium genom att:

"Dalen utgör ett unikt exempel på hur ett ruralt industriellt landskap utvecklats såväl i samklang med nya tekniker och produktionssystem som genom en innovativ anpassning till förändringar av världsekonomin, från den förindustriella eran till nutid."

Det fjärde kriteriet formuleras på följande sätt: *"Det skall vara ett enastående exempel på en typ av byggnad, arkitektonisk eller teknisk helhet, eller landskap som illustrerar betydande skeden i mänsklighetens historia."*

Även här fyller Häggådalen UNESCO:s krav genom att

"Dalen uppvisar en lång och obruten textil kontinuitet och utgör därtill ett koncentrat av en hel region med textilindustriellt arv. Häggådalen är därmed ett unikt exempel på hur ett område utvecklat sinnrika anpassningar och lösningar till de återkommande kriserna, från feodala restriktioner till dagens konjunkturkriser, vilket kan avläsas i de bevarade bebyggelsemiljöerna från olika tidsperioder, såväl som via det fortfarande levande textila näringslivet och kulturarvet."

Häggådalens exceptionella och universella värden

För att bli ett världsarv måste en plats, enligt UNESCO:s kriterier, bära på något *exceptionellt och universellt* - något som berör oss alla. Häggådalen gör just det. Här möts femhundra år av hantverk, entreprenörskap och kultur på ett unikt sätt som inte liknar något annat område.



Kasthall AB - Mattproduktion med kvalitet och design i världsklass



Ateljé Westragothia - Handvävnad av kyrkotextil

Ett levande industrilandskap

I dalen finner vi spåren av en lång och obruten textilhistoria: förläggargårdar, fabriksbyggnader, vävstugor, arbetarbostäder och småindustrier. Tillsammans skapar dessa en levande bild av hur textilindustrin växte fram och formade människors vardag.



Fabriksbyggnad till vänster, arbetarbostäder till höger

Bönder som innovatörer och kapitalister

Här var det inte städerna som drev utvecklingen - utan bönderna. Resultatet blev en ovanlig kulturblandning där bondekultur mötte borgarkultur. I de herrgårdsliknande förläggårdarna syns fortfarande denna "bondekapitalism".



Olsagården (förläggargård) och den franska Napoleontapeten.

Väverskorna och knallarna skapade en ny marknad

Från tidig ålder
tränades flickor
i vävning

Och deras
skicklighet blev vida känd.
Utifrån en provbit kunde
de skapa nya mönster och
produkter, och
konkurrerade tidigt ut
städernas vävarskrän
– ett tidigt steg mot
konsumtionsrevolutionen
och den första stora
konsumtionsvaruindustrin.



En dal full av idéer där entreprenörskap har frodats i generationer

Häggådalen har i århundraden varit en motor för entreprenörskap. Härifrån stammar kapital som grundat multinationella och globala företag som **VOLVO** och **SKF**



– innovativa företag som satt avtryck långt utanför Sveriges gränser.



Foto: Wikimedia Commons (Public Domain)

Textilens vagga – och dess framtid

Trots tekokrisen på 1970-talet överlevde textilindustrin i dalen. Idag växer den på nytt. Häggådalen är därför inte bara en historisk berättelse, utan en plats där framtidens textilindustri fortsätter att ta form.



Textile Tube tillverkar textiltuber för relining av avloppsrör



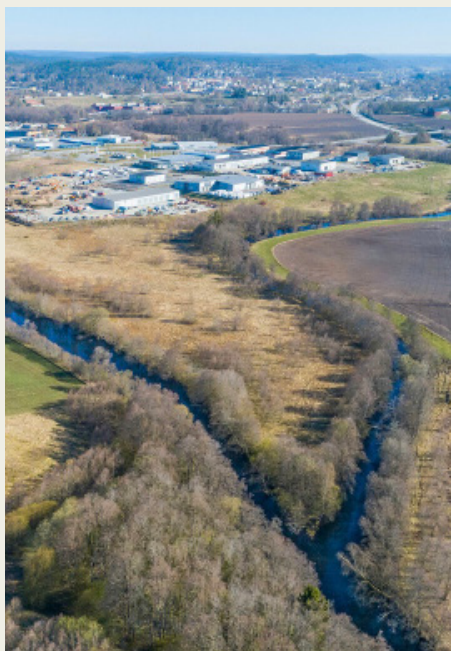
AB Ludvig Svensson – världsledande på klimatväv för växthus

Häggådalen som unikt textilt industriellt kulturarv

De vedertagna kriterierna för att upptas som ett textilt världsarv har formulerats av den internationella kommittén för konservering av det industriella kulturarvet (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage, TICCIH) och har fastställts som:

... en plats som är eller har varit oupplösligt förknippad med tillverkning av eller handel med textilier och där den kulturella prägeln av denna verksamhet är fysiskt synlig. Den kan ha ett enastående universellt värde ur historisk eller teknisk synvinkel, antingen i sig själv eller som ett exceptionellt exempel som är representativt för denna kategori av kulturarv. Det kan vara ett enskilt monument eller en integrerad del av ett sammansatt kulturlandskap.

Bland liknande kulturarv är endast Derwent Valley i Storbritannien relevant att jämföra med. Derwent Valley präglas av en kort och intensiv industriell period, medan Häggådalen har över femhundra års kontinuerlig textilproduktion och handel. Dessutom är industrin i Häggådalen fortfarande aktiv.



Integritet, autencitet samt skydd och planering

Enligt UNESCO:s riktlinjer skall ett område som nomineras till världsarvslistan även uppfylla vissa infrastrukturella krav. Dessa krav omfattar tre centrala rekvisit: integritet (Integrity), autencitet (Authenticity) samt skydd och planering (Protection and management requirements).

Autenticitet

Kunskapen om Häggådalen textila kulturarv bevaras och utvecklas av flera institutioner. Rydals museum och Textilmuseet i Borås arbetar sedan 40–50 år med att vårda hela Sjuhäradsbygdens textila arv. Båda museerna drivs med offentliga medel.

Integritet

Samtliga textilindustrifastigheter i Marks kommun har inventerats och utgör en viktig kunskapsbas för kulturmiljöns utveckling. Förläggargårdarna är till stor del välbevarade, väldokumenterade och i vissa fall skyddade som byggnadsminnen.

Skydd och planering

Området ingår i riksintresset "Häggåns dalgång", ett odlingslandskap med förläggargårdar som speglar den protoindustriella textilproduktionen. En kulturhistorisk inventering från 1988 av Marks kommuns textilbebyggelse är ett viktigt förvaltningsunderlag. Häggådalen är en betydande del av Sjuhäradsbygden, som Riksantikariatet lyft fram som "Tråden som aldrig brast" i handlingsprogrammet Svenska industriminnen (2006), tillsammans med världsarven Karlskrona, Grimeton



Rydals museum - Sveriges bäst bevarade spinneri

Fotografer: Ola Erikson, Leif-Åke Åkesson.

Se www.haggadalen.com för vidare information och kontaktuppgifter.